

Voortgangsrapportage 5 PMR

Project Mainportontwikkeling Rotterdam
1 juli 2008 - 31 december 2008

Datum	23 maart 2009
Status	Definitief

Voortgangsrapportage 5 PMR

Project Mainportontwikkeling Rotterdam
1 juli 2008 - 31 december 2008

Datum 23 maart 2009
Status Definitief

Verslagperiode 1 juli 2008 tot en met 31 december 2008

Colofon

Uitgegeven door	Ministerie van Verkeer en Waterstaat
Informatie	DG Luchtvaart en Maritieme Zaken / Zeehavens
Telefoon	070-3511492
Fax	070-3511477
Uitgevoerd door	
Opmaak	
Datum	20 maart 2009
Status	Definitief
Versienummer	D67668

Inhoud

1	Inleiding 6
1.1	Vijfde Voortgangsrapportage 6
1.2	Samenvatting 6
1.3	Essentialia PMR 7
1.3.1	Project Mainportontwikkeling Rotterdam 8
1.3.2	Sturingsfilosofie van het Rijk 9
2	Stand van zaken deelprojecten 12
2.1	Deelproject Landaanwinning (inclusief natuurcompensatie) 12
2.1.1	Maasvlakte 2 12
2.1.2	Natuurcompensatie Maasvlakte 2 13
2.1.3	Borgen van samenhang en reduceren van complexiteit vervolgpcedures 15
2.1.4	Nadeelcompensatie en stimuleringsregeling 15
2.2	Deelproject 750 hectare natuur- en recreatiegebied 16
2.3	Deelproject Bestaand Rotterdams Gebied 17
3	Stand van zaken deelprojectoverstijgende onderwerpen 21
3.1	Borging samenhang van de PKB-doelen: nu en in de toekomst 21
3.2	AMvB Ruimte 21
3.3	Overleg Maatschappelijke partijen en Tafel van Borging 21
3.4	Maatschappelijk Overleg en Bestuurlijk Overleg Voordelta 22
3.5	Monitorings- en Evaluatieprogramma's 22
4	Projectbeheersing 25
4.1	Planning 25
4.2	Scope 27
4.3	Financiën 27
4.3.1	Projectbudget 27
4.3.2	Mutatieoverzicht Rijksbudget 28
4.3.3	Ontwikkeling post Onvoorzien 29
4.3.4	Aangegane verplichtingen 29
4.3.5	Kasritme 31
4.3.6	Ontvangsten 31
4.4	Rijksrisico's 32
4.4.1	Het risicomanagement 32
4.4.2	De belangrijkste risico's 32
4.5	Borging van de afspraken en kwaliteit 34
Bijlage	Lijst van documenten 37
Bijlage	Afkortingenlijst 39

1 Inleiding

1.1 Vijfde Voortgangsrapportage

Project Mainportontwikkeling Rotterdam (PMR) valt onder de Regeling grote projecten van de Tweede Kamer. Door middel van halfjaarlijkse voortgangsrapportages informeert de minister van Verkeer en Waterstaat, mede namens de ministers van VROM, EZ, Financiën en LNV, de Tweede Kamer over de voortgang van de deelprojecten van PMR en hun samenhang.

De voorliggende vijfde Voortgangsrapportage (VGR 5) beschrijft de voortgang over de periode 1 juli 2008 tot en met 31 december 2008. Voor een actueel beeld zijn relevante ontwikkelingen in de periode na 31 december 2008 opgenomen in de begeleidende brief bij deze rapportage.

De verantwoordelijkheden voor de uitvoering van PMR zijn afgebakend en vastgelegd in de Bestuursovereenkomst van juni 2004 en de Uitwerkingsovereenkomsten van september 2005. De voortgang en de uitvoering van de verschillende deelprojecten zijn de verantwoordelijkheid van het Havenbedrijf Rotterdam N.V., de provincie Zuid-Holland en de gemeente Rotterdam, met uitzondering van de natuurcompensatie waar het Rijk zelf verantwoordelijk voor is. De rapportages van het Havenbedrijf Rotterdam N.V., de provincie Zuid-Holland en de gemeente Rotterdam worden afgestemd met en beoordeeld door tussenkomst van de meest betrokken departementen: VenW voor de landaanwinning en natuurcompensatie, VROM voor Bestaand Rotterdams Gebied (BRG) en LNV voor 750 ha natuur- en recreatiegebied. De rapportages zijn als bijlagen bij de vijfde Voortgangsrapportage gevoegd. Mede op basis van de rapportages van de deelprojecten rapporteert het Rijk over zijn eigen verantwoordelijkheden.

Het Rijk is sinds mei 2007 aandeelhouder in het Havenbedrijf Rotterdam N.V. Het ministerie van Financiën informeert de Tweede Kamer hierover in de eigenstandige voortgangsrapportage over de staatsdeelnemingen.

1.2 Samenvatting

Op 1 september 2008 is de uitvoering van de landaanwinning gestart. Daarnaast is in de verslagperiode een aantal voor de aanleg van Maasvlakte 2 noodzakelijke besluiten onherroepelijk geworden: de Ontgrondingenvergunning, de flora- en faunawet-ontheffing en de Wbr-vergunning. De beroepsprocedure tegen de Natuurbeschermingswetvergunning loopt nog. Op 16 maart 2009 vindt de zitting bij de Raad van State plaats.

Het bestemmingsplan Maasvlakte 2 is op 16 december 2008 door het college van GS van de Provincie Zuid-Holland goedgekeurd en daarna opengesteld voor beroep.

In november 2008 heeft de Raad van State uitspraak gedaan over de A-besluiten met betrekking tot de Voordelta en de twee verwante duingebieden (Voornes Duin en Duinen van Goeree & Kwade Hoek). Hiermee zijn de A-besluiten voor de relevante onderdelen van de aanleg van Maasvlakte 2 onherroepelijk geworden.

Tegen de toegangsbeperkingsbesluiten die de toegang tot het bodembeschermingsgebied en de daarbinnen gelegen rustgebieden regelen loopt nog een procedure.

Op 26 november 2008 is gestart met de uitvoering van de duincompensatie.

De provincies Zeeland en Zuid-Holland hebben in de verslagperiode ieder een 'Tijdelijke Verordening Stimulering Voordelta' voor de sector recreatie en toerisme vastgesteld. De eerste projecten hebben in de verslagperiode reeds stimuleringsgelden toegekend gekregen.

Voor het deelproject 750 ha natuur- en recreatiegebied is in de afgelopen verslagperiode gewerkt aan de planprocedures. De gemeente Albrandswaard heeft voor Buytenland het MER aanvaardbaar verklaard en vervolgens een voorbereidingsbesluit genomen; de gemeente heeft het Voorontwerpbestemmingsplan Buytenland vrijgegeven voor inspraak. Het voorontwerpbestemmingsplan Schiezone heeft in de verslagperiode ter inspraak gelegen; de inspraakreacties zijn verwerkt in het ontwerpbestemmingsplan. Voor Vlinderstrik is gestart met de voorbereidingen van de bestemmingsplannen en een m.e.r.-beoordeling. Voor de Groene Verbinding is in de afgelopen periode verder gewerkt aan het ontwerp.

Buytenland loopt conform planning; in de andere projecten is sprake van kleine vertragingen die naar verwachting geen gevolgen zullen hebben voor de eindplanning.

De Gemeente Rotterdam geeft aan dat de vijf leefbaarheidsprojecten en – programma's zich voorspoedig ontwikkelen. Vier van de vijf leefbaarheidsprogramma's bevinden zich in de uitvoeringsfase. De programma's lopen conform planning. Van de leefbaarheidsprojecten zijn inmiddels twee projecten afgerond. De knelpunten die in de voorgaande verslagperiode voor vertraging zorgen voor het Warmtebedrijf zijn opgelost. Voor de knelpunten in de financiering van Landtong Rozenburg wordt gezocht naar oplossingen. Voor het deelproject Stadspark Duinvallei wordt ter vervanging gezocht naar een ander project. Van de intensiveringsopgave van 200 ha ruimtewinst, is inmiddels 189,3 ha gerealiseerd.

De planning van BRG loopt hiermee binnen de verwachtingen.

De uitvoerende partijen hebben aangegeven dat er zich in de afgelopen verslagperiode geen scopewijzigingen hebben voorgedaan.

Omdat PMR zich inmiddels grotendeels in de uitvoeringsfase bevindt en de rijksrisico's daarmee aanzienlijk zijn afgenomen is de projectorganisatie PMR aan het eind van de verslagperiode opgeheven en overgedragen aan de lijnorganisatie binnen het ministerie van VenW.

1.3 Essentialia PMR

Deze paragraaf beschrijft de belangrijkste algemene kenmerken van PMR. Belangrijk kenmerk van PMR is het bijdragemodel als sturingsfilosofie. Dit werkt tevens door in de manier waarop de Voortgangsrapportage is opgesteld. Een uitvoerige beschrijving van de verantwoordelijkheden van het Rijk en de sturingsfilosofie is opgenomen in de Basisrapportage PMR (september 2006).

1.3.1 *Project Mainportontwikkeling Rotterdam*

De versterking van de Mainport Rotterdam levert een belangrijke bijdrage aan het Europese beleid voor het Trans-Europees Netwerk transport en dient een nationaal en regionaal economisch belang op de lange termijn. Deze versterking vindt vooral plaats door uitbreiding met maximaal 2000 ha netto haventerrein, waarvan netto maximaal 1000 ha uitgeefbaar haventerrein, op een nieuwe landaanwinning. Naast de ruimtebehoefte voor nieuwe havens en industrie, vraagt ook de kwaliteit van de leefomgeving rond de haven nadrukkelijk om aandacht. In de regio Rijnmond zijn de gevolgen van een intensief benut haven- en industriegebied merkbaar, met name voor milieuonderwerpen als luchtkwaliteit, geluid en externe veiligheid en in een tekort aan ruimte voor natuur- en openluchtrecreatie.

Eind 2006 hebben achtereenvolgens de Tweede en Eerste Kamer ingestemd met de Planologische Kernbeslissing (PKB) PMR. De PKB PMR (2006) is vervolgens op 20 december 2006 in werking getreden. Uitgangspunt voor de PKB zijn twee samenhangende doelstellingen:

- 1 Versterken van de mainport Rotterdam door het ruimtetekort voor haven- en industriële activiteiten in het Rotterdamse havengebied op te lossen;
- 2 Verbeteren van de kwaliteit van de leefomgeving in de regio Rijnmond.

De PKB PMR (2006) geeft invulling aan deze doelstellingen door het ruimtelijk mogelijk maken van drie deelprojecten. In het Bestuursakkoord PMR en de Uitwerkingsovereenkomst per deelproject hebben de PMR-partners (het Rijk, de gemeente Rotterdam, het Havenbedrijf Rotterdam N.V., de stadsregio Rotterdam en de provincie Zuid-Holland) afspraken gemaakt over de uitvoering van de deelprojecten, in het bijzonder over de financiering, verantwoordelijkheden en risico's. Het gaat om de volgende drie deelprojecten:

- Landaanwinning: nieuw haven- en industrieterrein in de Noordzee (maximaal 1000 ha netto uitgeefbaar haventerrein) en de daarbij behorende natuurcompensatie. De PKB biedt voor de natuurcompensatie mogelijkheden voor een zeereservaat¹ (ca. 31.250 ha), een duingebied (maximaal 100 ha) en een zeereep (maximaal 23 ha)²;
- 750 ha natuur- en recreatiegebied: nieuw natuur- en recreatiegebied op Midden-IJsselmonde (600 ha) en aan de Noordrand van Rotterdam (150 ha). Tevens is voorzien in een verbinding voor langzaam verkeer tussen Midden-IJsselmonde en Rotterdam-Zuid;
- Bestaand Rotterdams Gebied (BRG): een serie projecten in het bestaande havengebied, waarmee impulsen worden gegeven aan het oplossen van het ruimtetekort voor havenactiviteiten (200 ha ruimtewinst), het verbeteren van de milieukwaliteit, het aanbod en de kwaliteit van natuur- en recreatiegebied en aan de ruimtelijke kwaliteit van de regio Rotterdam.

1 Om de naam beter te laten aansluiten bij de maatregelen is ervoor gekozen het zeereservaat als 'bodembeschermingsgebied' aan te duiden.

2 De PKB PMR (2006) geeft meer ruimtelijke mogelijkheden voor natuurcompensatie dan bij de voorbereiding van de besluiten over de landaanwinning nodig bleek. Het gaat om een kleiner oppervlak van het bodembeschermingsgebied (momenteel wordt uitgegaan van circa 25.000 ha), een beperkter noodzaak voor duincompensatie (momenteel circa 35 ha) en om het geheel laten vervallen van de zeereep.

1.3.2 *Sturingsfilosofie van het Rijk*

De betrokkenheid van de rijksoverheid bij PMR heeft een bijdragekarakter. Dit is een wezenlijk verschil met andere Grote Projecten (zoals bijvoorbeeld de Betuweroute en de HSL), waarbij de rijksoverheid direct opdrachtgever is. De essentie van het bijdragemodel is dat het Rijk onder strikte voorwaarden medewerking verleent, in de vorm van duidelijk omschreven en begrensde bijdragen, aan een deelproject waarvoor een andere partij eindverantwoordelijk is.

Met het bijdragemodel als vertrekpunt hebben Rijk en de uitvoerende partijen privaatrechtelijke afspraken gemaakt voor de realisatie van de PMR-projecten.

Uitgangspunten zijn:

- de verantwoordelijkheid voor de uitvoering ligt bij die partij die daar het beste toe is uitgerust;
- de risico's liggen daar waar ze het meest adequaat kunnen worden beheerst.

Op basis hiervan zijn het Bestuursakkoord (juni 2004) met per deelproject een Uitwerkingsovereenkomst (september 2005) tot stand gekomen, waarbij de verantwoordelijkheden tussen Rijk en PMR-partners als volgt zijn verdeeld:

- het *Havenbedrijf Rotterdam N.V.* is verantwoordelijk voor de aanleg van Maasvlakte 2;
- de *provincie Zuid-Holland* draagt zorg voor de ontwikkeling van 750 hectare natuur- en recreatiegebied;
- de *gemeente Rotterdam* is verantwoordelijk voor de uitvoering van het deelproject Bestaand Rotterdams Gebied;
- het *Rijk* is verantwoordelijk voor de realisatie van de wettelijk verplichte natuurcompensatie voor Maasvlakte 2.

Naast de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de natuurcompensatie betreft de directe verantwoordelijkheid van het Rijk voor PMR:

- het ruimtelijk faciliteren van het project door middel van de PKB en andere publiekrechtelijke instrumenten (vergunningen etc.);
- het verlenen van de rijksbijdragen;
- het toetsen aan de geldende voorwaarden en uitgangspunten;
- het afhandelen van het staatssteundossier in Brussel.

Bij de uitvoering van de deelprojecten ziet het Rijk toe op de naleving van de scope zoals deze is vastgelegd in de PKB, de Uitwerkingsovereenkomsten en het daarop gebaseerde toetskader. De uitvoerende partijen dragen, conform de afspraken in de Uitwerkingsovereenkomsten, de risico's die aan de uitvoering van de deelprojecten zijn verbonden.

De minister van Verkeer en Waterstaat (VenW) treedt in de uitvoeringsfase als coördinerend minister van het totale project op. Deze coördinerende verantwoordelijkheid omvat:

- de informatievoorziening en rapportages over de werkzaamheden en ontwikkelingen in het project aan de Tweede Kamer;
- het zorgen voor de interdepartementale besluitvorming over PMR;
- de coördinatie van het risicomanagement binnen het Rijk;
- zorgdragen voor integraliteit en samenhang van PMR als geheel;
- de communicatie over het project als geheel.

Op rijksniveau zijn afspraken gemaakt over de verdeling van de rijksverantwoordelijkheden:

- het ministerie van VenW is naast het coördinerende ministerie het eerstverantwoordelijk departement voor het deelproject landaanwinning en beoordeelt de deelrapportage landaanwinning en voert (in samenwerking met LNV) de natuurcompensatie uit;
- het ministerie van LNV is het eerstverantwoordelijk departement voor het deelproject 750 ha en beoordeelt de deelrapportage over de 750 ha;
- het ministerie van VROM is het eerstverantwoordelijk departement voor het deelproject BRG en beoordeelt de rapportage over BRG;
- het ministerie van EZ is verantwoordelijk voor de afhandeling van het staatssteundossier;
- het ministerie van Financiën is verantwoordelijk voor de staatsdeelneming in het aandelenkapitaal van het Havenbedrijf Rotterdam N.V.

De samenwerking tussen de departementen is in september 2005 vastgelegd in een ondertekend Samenwerkingsakkoord. Daarin zijn voor de departementen de verantwoordelijkheden geregeld met betrekking tot de deelprojecten, de rapportages en informatievoorziening en de financiën, waaronder de omgang met de rijkspost onvoorzien.

Het beleggen van de uitvoeringsverantwoordelijkheid bij andere partijen en de vaste rijksbijdrage aan de projectbudgetten begrenst het risicoprofiel van het Rijk. Deze sturingsfilosofie impliceert ook dat het Rijk beperkte mogelijkheden heeft om te sturen buiten de privaatrechtelijke afspraken (vastgelegd in het Bestuursakkoord en de Uitwerkingsovereenkomsten) en buiten de eisen die zijn vastgelegd in de PKB PMR (2006). Tevens is het Rijk in grote mate afhankelijk van andere partijen voor de informatieverstrekking, zoals ook blijkt uit deze voortgangsrapportage. De verantwoordelijkheid voor de inhoudelijke informatie ligt in belangrijke mate bij de hiervoor genoemde uitvoerende partijen.

2 Stand van zaken deelprojecten

In dit hoofdstuk wordt per deelproject de stand van zaken gegeven. In de rapportages van de uitvoerende partijen, welke als bijlagen zijn toegevoegd, wordt uitgebreid ingegaan op het betreffende deelproject. Deze rapportages zijn beoordeeld door de vakdepartementen. De bevindingen zijn door de vakdepartementen teruggekoppeld aan de uitvoerende partijen en waar nodig verwerkt.

2.1 Deelproject Landaanwinning (inclusief natuurcompensatie)

Het doel van de landaanwinning is het realiseren van maximaal 1000 ha netto uitgeefbaar deepsea gebonden haventerreinen. Dit is bestemd voor bedrijven die veel ruimte nodig hebben en die aan diep zeewater moeten liggen. Het gaat daarbij met name om grootschalige container op- en overslag en de bijbehorende distributie. Daarnaast biedt de landaanwinning ruimte voor grootschalige deepsea gebonden chemische industrie. Het Havenbedrijf Rotterdam N.V. is verantwoordelijk voor de realisatie en exploitatie van de landaanwinning.

De PKB PMR (2006) en de Strategische Milieubeoordeling / Passende Beoordeling Landaanwinning laten zien dat de landaanwinning kan leiden tot het aantasten van de natuurlijke kenmerken van de Natura 2000-gebieden Voordelta en Voornes Duin. De PKB bevat voorwaarden voor mitigatie en biedt ruimtelijke mogelijkheden voor compensatie voor resterende effecten. Het gaat om de ruimtelijke mogelijkheden voor een bodembeschermingsgebied en de daarin gelegen rustgebieden (tezamen voorheen zeereservaat genoemd), duincompensatie en de aanleg van een zeereep. De juridische basis voor de compensatie ligt in de Natuurbeschermingswet en de daarop te baseren besluiten. Het bodembeschermingsgebied en de rustgebieden moesten juridisch zijn ingesteld en de duincompensatie moest uitvoeringsgereed zijn, alvorens gestart kon worden met de realisatie van de landaanwinning. Het Rijk is verantwoordelijk voor de realisatie van de beide natuurcompensatieprojecten (bodembeschermingsgebied en duingebied). Het Rijk heeft vanuit de Uitwerkingsovereenkomst een inspanningsverplichting voor tijdige realisatie van de natuurcompensatie.

2.1.1 *Maasvlakte 2*

Op 1 september 2008 is de uitvoering van de aanleg van Maasvlakte 2 conform planning van start gegaan.

De volgende besluiten die nodig zijn voor de aanleg van Maasvlakte 2 zijn in de verslagperiode onherroepelijk geworden: de Ontgrondingenvergunning, de Wbr-vergunning en de flora- en faunawet-ontheffing. Na de verslagperiode zijn als gevolg van het intrekken van beroepen ook de concessie en de artikel 19-vrijstelling onherroepelijk geworden.

De beroepsprocedure tegen de Natuurbeschermingswetvergunning loopt nog. Op 16 maart 2009 heeft de zitting bij de Raad van State plaatsgevonden.

Het Bestemmingsplan Maasvlakte 2 is op 16 december 2008 door het college van GS van de provincie Zuid-Holland goedgekeurd. Op 29 januari 2009 is de termijn voor het instellen van beroep gesloten. Er is door een beperkt aantal partijen beroep aangetekend.

De monitorings- en uitvoeringsplannen zijn in de verslagperiode opgesteld en goedgekeurd door het bevoegd gezag. Het monitoringsplan Maasvlakte 2 is in september 2008 goedgekeurd en in uitvoering genomen.

In oktober 2008 is de erfpachtakte voor de zeebodem afgesloten. De zeebodem is door het Rijk in erfpacht uitgegeven aan de Gemeente Rotterdam, die het in ondererfpacht heeft uitgegeven aan het Havenbedrijf.

Tot slot is het beheer en onderhoud van de zeewering in september 2008 door Rijkswaterstaat overgedragen aan het Havenbedrijf.

Overige ontwikkelingen

Er zijn geen scopewijzigingen gemeld.

2.1.2 *Natuurcompensatie Maasvlakte 2*

Algemeen

De aanleg en het gebruik van Maasvlakte 2 leidt tot verlies van zeenatuur en kan leiden tot een verlies van oppervlak en kwaliteit van de omliggende duinen. Het verlies van zeenatuur vloeit voort uit de aanleg van Maasvlakte 2 in de Voordelta. De Voordelta is een natuurgebied dat is aangewezen als Natura 2000-gebied. Hierdoor geldt een bescherming voor leefgebieden en soorten die kenmerkend zijn voor het betreffende gebied. Omdat de aanleg van Maasvlakte 2 significante effecten op beschermde natuur kan veroorzaken, is hiervoor compensatie verplicht op grond van de Natuurbeschermingswet 1998. Deze compensatie op zee wordt bereikt met het bodembeschermingsgebied en drie rustgebieden, die zijn ingesteld met Toegangsbeperkingsbesluiten.

Naast het verlies aan zeenatuur kan het gebruik van Maasvlakte 2 ook verlies van oppervlakte en kwaliteit van het duinenlandschap bij Voorne tot gevolg hebben, als gevolg van zure depositie door emissies. Om dit kwaliteitsverlies te compenseren wordt langs de Delflandse kust een nieuw duingebied van 35 hectare aangelegd.

Bodembeschermingsgebied

Het bodembeschermingsgebied en de drie daarbinnen gelegen rustgebieden dienen mede voor de compensatie van de effecten van de aanleg en aanwezigheid van Maasvlakte 2. Daarnaast dienen deze drie rustgebieden deels ook ter bescherming en ontwikkeling van Natura 2000. Ter bescherming en ontwikkeling van Natura 2000 worden daarnaast nog twee andere rustgebieden ingesteld; deze twee rustgebieden maken geen deel uit van de natuurcompensatie voor Maasvlakte 2. In het Aanwijzingsbesluit (A-besluit) voor de Voordelta zijn de begrenzing en de Natura 2000 doelstellingen opgenomen. Tevens wordt daarin toegelicht hoe de Natuurcompensatie voor Maasvlakte 2 wordt geëffectueerd. De toegangsbeperkingsbesluiten regelen de instelling van het

bodembeschermingsgebied en de rustgebieden binnen het bodembeschermingsgebied.

Natura 2000: Aanwijzingsbesluit Voordelta

De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State heeft in november 2008 uitspraak gedaan over de A-besluiten met betrekking tot de Voordelta en de twee verwante duingebieden (Voornes Duin en Duinen van Goeree & Kwade Hoek). Hiermee zijn de A-besluiten voor de relevante onderdelen van de aanleg van Maasvlakte 2 onherroepelijk geworden.

Artikel 20 Besluiten Natuurbeschermingswet 1998 (toegangsbeperkingsbesluiten)

De toegangsbeperkingsbesluiten regelen de toegang in het bodembeschermingsgebied en de rustgebieden. Deze besluiten zijn inmiddels van kracht. In juni 2008 zijn de toegangsbeperkingsbesluiten na notificatie door de Europese Commissie bevestigd. Tegen de toegangsbeperkingsbesluiten loopt nog een procedure. De hoorzitting in het kader van de behandeling van het bezwaarschrift heeft op 26 augustus 2008 plaatsgevonden en op 23 september 2008 heeft de minister van LNV het besluit op bezwaar genomen; hierbij zijn de besluiten geheel in stand gebleven. Tegen het besluit op bezwaar is vervolgens beroep ingediend. Afhandeling door de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State wordt nog dit jaar verwacht.

Beheerplan Voordelta

Het Beheerplan Voordelta regelt het beheer van de Voordelta in het kader van Natura 2000. Rijkswaterstaat heeft dit samen met de provincies Zeeland en Zuid-Holland opgesteld. Het Beheerplan vloeit voort uit de verplichtingen van de Natuurbeschermingswet 1998. Het Beheerplan bevat de achtergrondinformatie van de maatregelen in het kader van Natura2000 én van de natuurcompensatie voor Maasvlakte 2. In de voorgaande verslagperiode (eind juni 2008) is het Beheerplan Voordelta vastgesteld en op 21 juli 2008 is het plan bekendgemaakt. Tegen het Beheerplan lopen nog beroepsprocedures. Nog dit jaar wordt de afhandeling door de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State verwacht.

Duinen van Delfland

In 2008 is de Duincompensatie overgegaan van de voorbereidingsfase naar de uitvoeringsfase en is de publieke samenwerking tussen Delfland en het Hoogheemraadschap van Delfland vastgelegd. In januari 2008 is het uitvoeringsbesluit genomen en op 1 april 2008 is de aanbesteding gestart voor de gecombineerde aanleg van de duincompensatie en het project 'Zwakke Schakel'. In augustus 2008 is het werk gegund. Op 26 november 2008 is formeel gestart met de aanleg van de duincompensatie; de duincompensatie moet volgens het uitvoeringscontract op 31 december 2011 gereed moet zijn.

Zeereep

In het MER Aanleg Maasvlakte 2 is onderbouwd dat geen aantasting optreedt in de morfologie in de monding van het Haringvliet en dat daarmee ook geen wijziging optreedt in de hoeveelheid salt spray die op de kust terechtkomt. Na de aanvaarding van het MER en de bijbehorende Passende Beoordeling heeft het bevoegd gezag ingestemd met deze onderbouwing. Compensatie van de zeereep is derhalve niet nodig en niet opgenomen in de vergunning op grond van de

Natuurbeschermingswet. Deze scopewijziging zal, wanneer de Nb-wetvergunning onherroepelijk is, in een volgende rapportage worden geformaliseerd.

Overige ontwikkelingen

Er zijn in de verslagperiode geen scopewijzigingen gemeld. Ook zijn geen onttrekkingen geweest aan de post onvoorzien. De risico's van de natuurcompensatie zijn onderdeel van het algehele risicomanagement van het Rijk (zie paragraaf 4.4).

2.1.3

Borgen van samenhang en reduceren van complexiteit vervolgpcedures

De voortgang in de besluitvorming en daarmee het onherroepelijk worden van besluiten en vergunningen brengt met zich mee dat het aantal nog lopende procedures voor de landaanwinning sterk is afgenomen. Dat neemt niet weg dat de PMR-partners (de ministeries van VenW, VROM en LNV, provincie Zuid-Holland, gemeente Rotterdam, Havenbedrijf Rotterdam N.V. en de Stadsregio Rotterdam) bij de behandeling van de nog resterende procedures alert zijn op het behoud van samenhang en het beperken van de complexiteit.

In de verslagperiode is op verschillende niveaus de voortgang van de verschillende deelprojecten en de verschillende PMR-procedures besproken. Hierbij wordt een gezamenlijke integrale planning gehanteerd met aandacht voor de kritieke paden en de verschillende koppelingen tussen de procedures.

2.1.4

Nadeelcompensatie en stimuleringsregeling

Nadeelcompensatie

Eind juni 2008 is de Schaderegeling Tweede Maasvlakte in de Staatscourant bekendgemaakt en met terugwerkende kracht tot 1 januari 2008 in werking getreden. Deze Schaderegeling beoogt alle verzoeken om vergoeding van planschade of nadeelcompensatie die verband houden met de aanleg van de Tweede Maasvlakte procedureel te coördineren door het inschakelen van één schadebeoordelingscommissie. Deze wijze van coördinatie is gewenst doordat bij de aanleg van Maasvlakte 2 verschillende bestuursorganen betrokken zijn met verschillende potentieel schadeveroorzakende besluiten. De regeling is ondertekend door de ministers van VenW en LNV, het college van GS van de provincie Zeeland en de colleges van B&W van de gemeenten Rotterdam en Westvoorne.

De regeling is opgezet binnen de bestaande bepalingen voor schadevergoeding in de toepasselijke regelingen, waaronder de Regeling Nadeelcompensatie Verkeer en Waterstaat 1999. De Schaderegeling biedt voor benadeelde partijen het voordeel dat zij kunnen volstaan met het indienen van één verzoek bij één instantie als gevolg van PMR-besluiten in het kader van de landaanwinning en natuurcompensatie. Hierop volgt vervolgens één advies, ook indien schade aan verschillende bevoegde gezagen is toe te rekenen. De schadebeoordelingscommissie adviseert eveneens over een verdeling van de schade per oorzaak. De leden van de schadebeoordelingscommissie zijn door de minister van VenW benoemd. In de verslagperiode zijn geen schadeverzoeken ingediend.

Stimuleringsregeling

De minister van VenW heeft in oktober 2006 een bedrag van 12 miljoen euro toegezegd om de kansen van de Voordelta, waar de natuurcompensatie voor de

aanleg van de Tweede Maasvlakte wordt gerealiseerd, maximaal te benutten. Hiertoe wordt voor de Voordelta 9 miljoen euro beschikbaar gesteld voor de sector recreatie en toerisme en 3 miljoen euro voor de sector visserij. De provincies Zeeland en Zuid-Holland hebben in de verslagperiode ieder een 'Tijdelijke Verordening Stimulering Voordelta' voor de sector recreatie en toerisme vastgesteld. De eerste projecten hebben reeds stimuleringsgelden toegekend gekregen.

In de 'Overeenkomst Duurzame Voordelta' is overeengekomen dat de 3 miljoen euro stimuleringsgelden voor de visserijsector ten goede zullen komen aan de verduurzaming van de visserij in de Voordelta. De uitwerking hiervan vindt in overleg met het ministerie van LNV, VenW, het Havenbedrijf en het Productschap Vis plaats. Deze stimuleringsgelden worden voor de Voordelta via as 4 van het Europees Visserij Fonds besteed. De planning is dat per 1 juli 2009 voorstellen kunnen worden ingediend.

2.2 **Deelproject 750 hectare natuur- en recreatiegebied**

Het deelproject 750 ha wordt uitgevoerd door de provincie Zuid-Holland, de gemeente Rotterdam en de stadsregio Rotterdam, onder coördinatie van de provincie Zuid-Holland.

Landschapspark Buytenland

In de verslagperiode heeft de provincie Zuid-Holland het milieueffectrapport (MER) Buytenland afgerond. De gemeenteraad van Albrandswaard heeft op 11 november 2008 het MER aanvaardbaar verklaard en heeft een voorbereidingsbesluit genomen. Het voorontwerpbestemmingsplan Buytenland is op 28 november 2008 vrijgegeven voor inspraak. De inspraaktermijn is op 8 januari 2009 gesloten. Op het MER en het voorontwerpbestemmingsplan zijn ruim 150 reacties ingediend, waaronder een reactie van rijkszijde.

De gemeente Albrandswaard betreft deze reacties bij het op te stellen ontwerpbestemmingsplan dat volgens de planning voor de zomer van 2009 in de inspraak kan worden gebracht.

Zolang het bestemmingsplan nog niet is vastgesteld is de inzet van de provincie Zuid-Holland gericht op 'minnelijke' verwerving van gronden. De verwerving komt langzaam op gang, maar past nog binnen de gemaakte planning en afspraken.

Schiezone

Het voorontwerpbestemmingsplan Schiezone heeft in de voorgaande verslagperiode ter inzage gelegen. In de verslagperiode zijn de inspraakreacties verwerkt in het ontwerpbestemmingsplan. Het ontwerpbestemmingsplan is gereed voor de bestuurlijke besluitvorming. De planvorming heeft vertraging opgelopen als gevolg van de implementatie van de Grondexploitatiewet; de impact van deze wet op het bestemmingsplan Schiezone werd pas in een laat stadium duidelijk. De planning past echter nog steeds binnen de in de UWO en het Uitvoeringsprogramma 750 ha gemaakte afspraken.

De gemeente Rotterdam heeft circa 80% van de benodigde gronden in bezit. Over de aankoop van resterende grond vinden gesprekken en onderhandelingen plaats, maar verwerving heeft nog niet plaatsgevonden. De overdracht van de grond van de gemeente Rotterdam naar de toekomstige beheerder, Natuurmonumenten, is

voorbereid. Natuurmonumenten heeft een concept 'inrichtings- en beheerplan' opgesteld. Met de huidige gebruikers zijn in de verslagperiode afspraken gemaakt over het tijdelijk gebruik in 2009 en verder.

Vlinderstrik

In de voorgaande verslagperiode hebben het Dagelijks Bestuur van de Deelgemeente Hillegersberg-Schiebroek en de beide colleges van B&W van Rotterdam en Lansingerland het Masterplan Vlinderstrik vastgesteld. Hierop volgend is gestart met de voorbereiding van een bestemmingsplan voor beide gemeenten en met een m.e.r.-beoordeling. Door de m.e.r.-beoordeling is een vertraging opgetreden in de planning van het voorontwerpbestemmingsplan. De noodzaak voor een m.e.r.-beoordeling is ontstaan omdat het Masterplan Vlinderstrik een groter gebied betreft dan alleen de PMR-opgave van 100 ha. De planning past echter nog steeds binnen de in de UWO en het Uitvoeringsprogramma 750 ha gemaakte afspraken.

Beide documenten zijn gereed voor aanbidding aan de colleges van B&W van de gemeenten Rotterdam en Lansingerland.

De gemeente Rotterdam heeft circa 70% van de gronden in het PKB-zoekgebied in bezit. Daarnaast zullen nog van diverse eigenaren gronden worden aangekocht. In de verslagperiode is gewerkt aan een verwervingsstrategie voor deze gronden. Deze wordt later dit jaar definitief gemaakt met het vaststellen van de grondexploitatie.

Groene verbinding

In april 2008 is opdracht verleend voor het maken van het definitieve ontwerp voor de Groene Verbinding. Dit ontwerp zou in december 2008 worden opgeleverd. Als gevolg van vernieuwde technische uitgangspunten voor de constructie boven het spoor en de wijze van aanbesteding is hierin vertraging opgetreden. De oplevering van het nieuwe ontwerp staat gepland voor de zomer van 2009. De start van de uitvoering staat gepland voor medio 2010 en daarmee kan de Groene Verbinding volgens de planning in 2012 worden opgeleverd.

Overige ontwikkelingen

Er zijn geen scopewijzigingen gemeld.

2.3 Deelproject Bestaand Rotterdams Gebied

De gemeente Rotterdam voert het deelproject BRG uit. BRG bestaat uit twee soorten projecten: leefbaarheidsprojecten en intensiveringsprojecten. Naast de provincie Zuid-Holland en de Stadsregio Rotterdam levert het Rijk een bijdrage aan de leefbaarheidsprojecten.

De leefbaarheidsprojecten

Het BRG-programma bestaat uit vijf projecten en vijf deelprogramma's, die weer diverse projecten omvatten. Het merendeel van de projecten en deelprogramma's kent een voorspoedige ontwikkeling.

De stand van zaken van de leefbaarheidsprojecten is als volgt:

- Warmtebedrijf (planvorming)
- Calandspoorbrug (afgerond)

- Landtong Rozenburg (in uitvoering)
- Oostvoornse Meer (afgerond)
- Stadspark Duinvallei (voorbereiding)

In de derde voortgangsrapportage is gemeld dat het Warmtebedrijf en Landtong Rozenburg vertraging hadden opgelopen. De knelpunten die voor het Warmtebedrijf voor vertraging zorgden zijn opgelost. Voor Landtong Rozenburg bestaat nog steeds een tekort in de financiering van de investeringen. Er wordt nog gezocht naar oplossingen; verwacht wordt dat er in april 2009 meer duidelijkheid kan worden gegeven. Wat betreft het Stadspark Duinvallei zijn besprekingen gaande om dit project te vervangen door een ander project.

De deelprogramma's lopen conform planning en bevinden zich in diverse stadia van voortgang:

- Kenniscentrum Geluid (voorbereiding en planvorming)
- Stille Wegdekken (voorbereiding, planvorming en uitvoering)
- Geluidsschermen (planvorming en uitvoering)
- Rivierparken (helpt afgerond en helpt in voorbereiding)
- Gebiedsgerichte benadering (groot deel in uitvoering)

Dit betekent dat sinds de voorgaande voortgangsrapportage de deelprogramma's Stille Wegdekken en Geluidsschermen gestart zijn met de uitvoering. Voor het deelprogramma de Rivierparken geldt dat een deel sinds de voorgaande voortgangsrapportage is afgerond.

Voor het deelprogramma Kenniscentrum Geluid zijn nog geen nieuwe projecten in uitvoering gebracht. Omdat een aantal van de projecten binnen het deelprogramma Kenniscentrum Geluid achterhaald is, vindt op dit moment een heroriëntering plaats op de projecten.

Voor het deelprogramma 'Stille Wegdekken' zijn tien weggedeeltes geselecteerd. Vier weggedeeltes zullen door de provincie worden uitgevoerd. Een daarvan is in 2008 gerealiseerd, de andere drie weggedeeltes zullen rond 2010 worden aangepakt. De zes overige weggedeeltes zijn weggedeeltes van wegen die bij gemeenten in beheer zijn. Deze weggedeeltes zijn in 2002 geselecteerd. In 2009 zal een actualisatie van deze selectie plaatsvinden.

In de vorige voortgangsrapportage werd een vertraging van de bouw van het geluidsscherm langs Vlaardingen-Westdijk gemeld. In de verslagperiode is inmiddels gestart met de bouw van dit geluidsscherm. Het geluidsscherm Kleiwegkwartier is grotendeels gerealiseerd. Het geluidsscherm Gordelweg zal in het kader van de afbouw van het Innovatieprogramma Geluid (IPG) worden gerealiseerd. De financiering vanuit BRG komt hiermee te vervallen, dit geluidsscherm blijft echter wel onderdeel uitmaken van het deelproject BRG. Een bestedingsvoorstel voor de vrijgevallen middelen is in voorbereiding.

Voor het deelprogramma Rivierparken zijn vijf van de tien projecten afgerond. De vijf projecten die in uitvoering zijn bevinden zich in verschillende stadia van voortgang.

Het deelprogramma Gebiedsgerichte Benadering loopt. Goedereede en Hoogvliet boeken duidelijke voortgang. In Hoek van Holland is een mijlpaal bereikt met de

Brug over het Oranjekanaal die in 2008 is gerealiseerd. De realisatie van het parkgebied Rondgang wordt in 2009 afgerond.

De intensiveringsprojecten

De intensiveringsprojecten moeten een impuls geven aan het oplossen van het ruimtetekort in de haven van Rotterdam. Volgens de UWO BRG moet in totaal 200 ha ruimtewinst geboekt worden.

Sinds de peildatum van de derde Voortgangsrapportage (31 december 2007) is op de kop van de Deltaterminal op de Maasvlakte een barge-feeder terminal gerealiseerd; hiervoor is 7 ha nieuw terrein gerealiseerd.

In de derde Voortgangsrapportage was voor BRG 182,3 ha ruimtewinst gerealiseerd (peildatum 31 december 2007). Op de peildatum van 31 december 2008 is 189,3 ha gerealiseerd. Gezien de 200 ha ruimtewinst die conform de UWO gerealiseerd moet worden, verlopen de intensiveringsprojecten voorspoedig.

3 Stand van zaken deelprojectoverstijgende onderwerpen

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de onderwerpen die niet specifiek bij één partij liggen of niet gekoppeld zijn aan één van de deelprojecten.

3.1 **Borging samenhang van de PKB-doelen: nu en in de toekomst**

Elk van de drie deelprojecten kent een eigen uitvoeringsdynamiek. Om te voorkomen dat deze dynamiek per deelproject het evenwicht in de dubbele doelstelling van de PKB PMR in de weg komt te staan, heeft de Tweede Kamer aangedrongen op een stevige regie van het Rijk.

De PMR-partners spannen zich in om de gewenste samenhang aan te brengen bij de (voorbereiding van de) realisatie van de deelprojecten. Naast de in paragraaf 2.1.3 genoemde afstemming tussen partijen onder leiding van het ministerie van VenW, benoemt de PKB de mogelijkheid om bij eventuele knelpunten in de voortgang doorzetkracht uit te oefenen via bestuurlijke aanwijzingen, de Rijksprojectenprocedure of anderszins. Door het ondertekenen van de Bestuursovereenkomst PMR voor Randstad Urgent, op 29 oktober 2007, is dit nog nader onderstreept. De voortgang van de verschillende deelprojecten geeft op dit moment geen aanleiding om te constateren dat een of meer deelprojecten achterblijven als gevolg van een te beperkte medewerking van de betrokken bestuursorganen.

3.2 **AMvB Ruimte**

Zoals in de vierde voortgangsrapportage is gemeld, bereidt het kabinet een AMvB Ruimte voor in vervolg op de invoering van de Wet ruimtelijke ordening op 1 juli 2008. In deze AMvB wordt ook de planologische doorwerking van de PKB PMR gewaarborgd. De minister van VROM heeft op 9 september 2008 in een Algemeen Overleg instemming verkregen van de Tweede Kamer met de onderwerpen die in de AMvB Ruimte worden opgenomen. De betrokken departementen hebben in de verslagperiode gewerkt aan de totstandkoming van deze AMvB. Conform de planning zal de AMvB Ruimte nog voor de zomer van 2009 aan beide Kamers worden gezonden (de zogenaamde voorhang).

3.3 **Overleg Maatschappelijke partijen en Tafel van Borging**

Het Overleg Maatschappelijke Partijen (OMP)³ is periodiek bijeengekomen. In het verleden heeft het OMP een belangrijke rol gespeeld bij de totstandkoming en aanpassing van de PKB PMR en de besluiten die volgen op de PKB. De voortgang in de besluitvorming maakt dat de aandacht steeds meer komt te liggen op de uitvoering van de deelprojecten. In het OMP worden de maatschappelijke partijen geïnformeerd over de voortgang van inhoud en procedures van alle deelprojecten van PMR en vindt een open gedachteswisseling plaats over alle aspecten van PMR.

³ De deelnemende partijen zijn: Stichting Zuid-Hollands Landschap, ANWB, LTO Noord, Vereniging Natuurmonumenten, Stichting de Noordzee, Zuid-Hollandse Milieufederatie, Productschap Vis, Veero, Recron, VNO-NCW, Deltalinqs, Kamer van Koophandel en FNV.

Het overleg staat onder leiding van een onafhankelijk voorzitter en het secretariaat is in handen van het ministerie van VenW.

Zoals in de vierde Voortgangsrapportage is gemeld is in de vorige verslagperiode met een groot deel van de maatschappelijke partijen het convenant Visie&Vertrouwen opgesteld. Dit convenant is gericht op de periode ná de besluitvorming. Deze partijen gaan vanaf de tweede helft van 2009 deelnemen aan de zogenoemde Tafel van Borging. Deze is erop gericht om de uitvoering van PMR-afspraken voor de langere termijn te concretiseren en een effectief en transparant proces te creëren om de voortgang en samenhang van projecten te bewaken. Deze Tafel van Borging staat open voor alle partijen die de doelstellingen van PMR onderschrijven. De Tafel van Borging zal onder meer geïnformeerd worden aan de hand van een zogenoemde Integrale Rapportage. In de verslagperiode is gestart met het maken van de opzet en het vormgeven van het bijbehorende proces voor deze Integrale Rapportage. In de komende verslagperiode zal dit verder worden uitgewerkt.

3.4 Maatschappelijk Overleg en Bestuurlijk Overleg Voordelta

Naast het OMP bestaat ook het Maatschappelijk Overleg Voordelta. Het overleg is specifiek gericht op het Beheerplan Voordelta. Aan dit overleg nemen onder andere vertegenwoordigers deel van de recreatiesector, natuurorganisaties en (visserij)bedrijfsleven. Doel van dit overleg was een pakket maatregelen te ontwikkelen dat voldoet aan de juridische eisen voor instandhouding en natuurcompensatie en dat daarnaast voldoende evenwicht biedt tussen ecologische en economische belangen. De maatschappelijke partijen hebben hun kennis van het gebied ingebracht en zo bijgedragen aan het benutten van kansen voor zowel ecologie als economie. Daarnaast is er een bestuurlijk overleg met betrokken gemeenten en waterschappen in het gebied. Het bestuurlijk overleg met deze partijen gaat met name over de informatievoorziening, de inhoud en procedures met betrekking tot het Beheerplan Voordelta. Deze overleggen blijven ook tijdens de uitvoering bestaan om bij zowel het Beheerplan Voordelta als het monitorings- en evaluatieprogramma de maatschappelijke betrokkenheid te waarborgen.

3.5 Monitorings- en Evaluatieprogramma's

Voor PMR is een groot aantal besluiten genomen waarvoor een monitorings- en/of evaluatieverplichting geldt. Het gaat om de evaluatie van de PKB PMR (2006) en de monitorings- en evaluatieprogramma's (MEP's) in het kader van de vergunningen en ruimtelijke besluiten en de daaraan ten grondslag liggende milieu-effectrapporten. In de MEP's wordt gekeken of de daadwerkelijke effecten van de uitvoering overeenkomen met in de MER-en en de Passende Beoordeling voorspelde effecten. De bevoegde gezagen gebruiken de resultaten van de uitgevoerde evaluatie om te bepalen of ze hun besluiten eventueel moeten bijstellen. In de verslagperiode is verder gewerkt aan de Monitoring en Evaluatieprogramma's (MEP's) voor de diverse aspecten van de deelprojecten.

Het concept-MEP Aanleg heeft in het najaar van 2008 een consultatieronde bij de organisaties van het Overleg Maatschappelijke Partijen doorlopen. In december 2008 is het MEP aanleg vastgesteld door de betrokken bevoegde gezagen.

In het najaar van 2008 is gestart met de uitwerking van het MEP Natuurcompensatie Voordelta en het MEP Duinen. Het MEP Natuurcompensatie Voordelta geeft invulling aan de monitoring van de natuurcompensatie als gevolg van de aanleg en aanwezigheid van Maasvlakte 2. In het MEP Duinen worden de monitoring en evaluatie vormgegeven van de effecten van het gebruik van Maasvlakte 2 op de bestaande duinen als ook de effectiviteit van de compensatiemaatregel (aanleg nieuw duin). De verwachting is dat deze MEP's in april 2009 kunnen worden vastgesteld.

In 2008 is gestart met de voorbereidingen van het MEP Bestemming. De verwachting is dat het MEP Bestemming in de loop van 2009 zal worden vastgesteld.

4 Projectbeheersing

Dit hoofdstuk gaat over de ontwikkelingen bij het Rijk ten aanzien van de planning, de scope, de financiën, de rijksrisico's en de borging van de afspraken en de kwaliteit.

De projectbeheersing is gericht op het tijdig realiseren van het totale project met de gewenste kwaliteit binnen de vastgestelde scope en met de beschikbare financiële middelen. Het hanteren van het bijdragemodel betekent evenwel dat het Rijk geen directe sturing uitoefent bij de daadwerkelijke uitvoering van de deelprojecten, behoudens de natuurcompensatie.

Gegeven de afgesproken risico- en verantwoordelijkheidsverdeling met de uitvoerende partijen, beperkt de voortgangsrapportage zich tot de verantwoordelijkheden van het Rijk. De uitvoerende partijen hebben de verantwoordelijkheid om aan het Rijk aan te tonen dat de realisatie van de deelprojecten volgens een beheerst proces verloopt binnen de afspraken ten aanzien van tijd, scope, geld en kwaliteit.

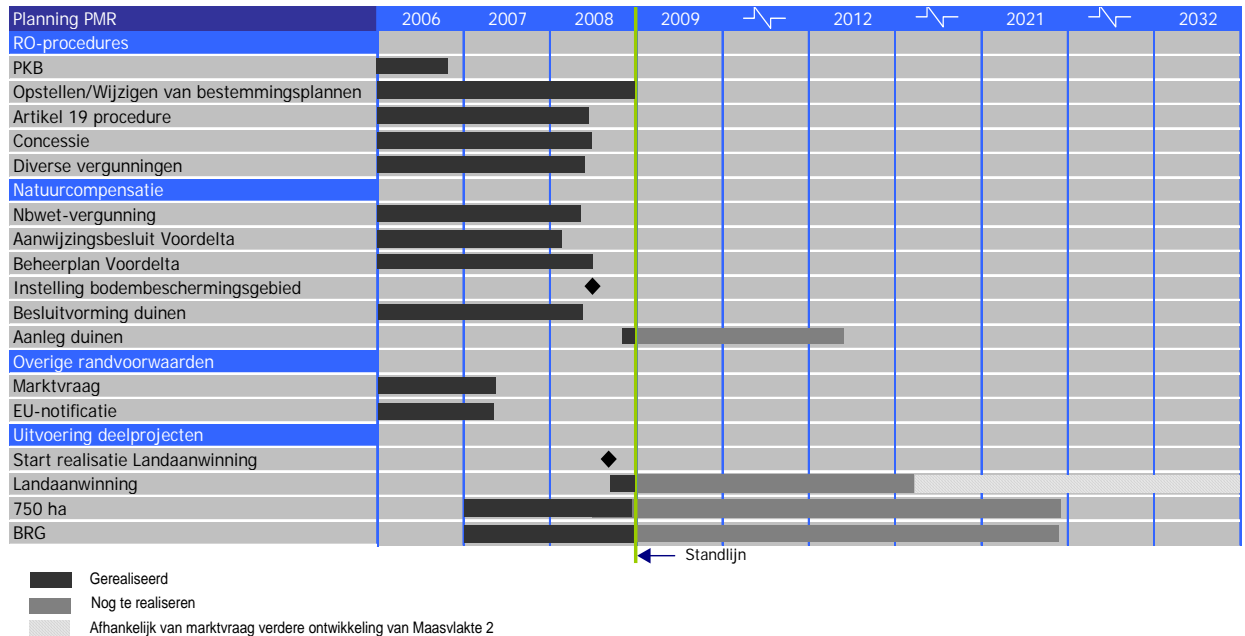
In de paragrafen 4.1, 4.2 en 4.3 wordt ingegaan op de onderdelen planning, scope en financiën. In paragraaf 4.4 wordt ingegaan op de geïdentificeerde onzekerheden (rijksrisico's) binnen het project en in paragraaf 4.5 wordt uiteengezet hoe de kwaliteitsborging bij het Rijk is vormgegeven.

4.1 Planning

Overall beeld

Het overall beeld van de planning laat zien dat voor de landaanwinning en de daarbij behorende natuurcompensatie in de verslagperiode belangrijke stappen zijn gezet in de procedures en dat de werkzaamheden ook daadwerkelijk zijn gestart. Daarmee ligt de landaanwinning op schema. Voor een aantal procedures lopen nog beroepen. De planning daarvan ligt niet meer in handen van de bevoegde gezagen.

Voor de 750 ha natuur- en recreatiegebied zijn stappen gezet in de verschillende ruimtelijke procedures. Voor BRG zijn de eerste (deel)projecten afgerond.

Landaanwinning

De verslagperiode markeert de overgang van voorbereiding naar realisatie. De landaanwinning en de natuurcompensatie volgens de planning van start gegaan. Het Havenbedrijf is op 1 september 2008 gestart met de uitvoering van de landaanwinning. Op 26 november 2008 is gestart met de aanleg van de duincompensatie. De aanleg van de landaanwinning kon worden gestart doordat voldoende voortgang is geboekt in de procedures voor de landaanwinning en de natuurcompensatie. In de verslagperiode zijn de Ontgrondingenvergunning, de Wbr-vergunning en de flora- en faunaontheffing onherroepelijk geworden. In februari 2009 zijn als gevolg van het intrekken van beroepen vervolgens ook de artikel 19-vrijstelling en de concessie onherroepelijk geworden. Het bestemmingsplan Maasvlakte 2 en de partiële herzieningen van de bestemmingsplannen Maasvlakte 1981 en Zeegebied 1999 zijn in de verslagperiode goedgekeurd. Tegen deze goedgekeurde bestemmingsplannen zijn na de verslagperiode beroepen ingediend.

Het Aanwijzingsbesluit Voordelta is in november 2008 definitief geworden. De minister van LNV heeft op 23 september besloten over een ingebracht bezwaar op de toegangsbeperkingsbesluiten voor het bodembeschermingsgebied en de rustgebieden in de Voordelta. De toegangsbeperkingsbesluiten zijn daarbij ongewijzigd in stand gebleven. Tegen de NB-wetvergunning, de toegangsbeperkingsbesluiten en het Beheerplan Voordelta lopen nog beroepsprocedures.

750 ha natuur- en recreatiegebied

Voor de 750 ha nieuw natuur- en recreatiegebied zijn in de verslagperiode het voorontwerp bestemmingsplan Buytenland en het MER Buytenland gepubliceerd. Voor de Schiezone is in de verslagperiode de inspraak op het voorontwerpbestemmingsplan verwerkt en voor de Vlinderstrik is een

voorontwerpbestemmingsplan voorbereid en heeft een MER-beoordeling plaatsgevonden. Voor de Groene Verbinding zijn in de verslagperiode nieuwe technische uitgangspunten beschikbaar gekomen.

Het onderdeel Buytenland loopt op schema. Voor de Schiezone, de Vlinderstrik en de Groene Verbinding is sprake van kleine vertragingen, die naar verwachting geen gevolgen voor de eindplanning zullen hebben.

Bestaand Rotterdams Gebied

De doelstelling binnen BRG van 200 ha ruimtewinst in het havengebied is met de 189,3 ha die al gerealiseerd is, heel dicht genaderd. Binnen de andere doelstelling van BRG, gericht op de verhoging van de leefbaarheid, zijn de eerste projecten afgerond (Calandspoorbrug, Oostvoornse Meer, een deel van de Rivierparken), zijn veel projecten in voorbereiding of in uitvoering en is voor enkele programma's sprake van een heroriëntatie. Daarmee verloopt de planning binnen de verwachtingen.

Verbreding A15 Maasvlakte-Vaanplein

Voor de bereikbaarheid van het havengebied van Rotterdam is de geplande verbreding van de A15 op het stuk Maasvlakte-Vaanplein van belang. De start van de inspraak op het ontwerp Tracébesluit A15 Maasvlakte-Vaanplein is voorzien voor april 2009.

4.2 Scope

Hierbij gaat het om scopemutaties voor het Rijk, dus om eventuele afwijkingen van hetgeen is afgesproken in de PKB, toetskader en Uitwerkingsovereenkomsten. Zoals in eerdere voortgangsrapportages is aangegeven is er sprake van het voornemen tot een scopewijziging bij de natuurcompensatie. Blijkens de Natuurbeschermingswetvergunning is de zeereep als onderdeel van de natuurcompensatie niet meer noodzakelijk. Deze scopewijziging zal in een volgende rapportage, wanneer de Nb-wetvergunning onherroepelijk is, worden geformaliseerd.

De uitvoerende partijen hebben geen scopemutaties gemeld.

4.3 Financiën

In deze paragraaf zijn verschillende dimensies van het Rijksbudget geschetst. Er is ingegaan op de ontwikkeling van het budget, van de post onvoorzien en op de omvang van de aangegane verplichtingen en van de kasuitgaven.

4.3.1 Projectbudget

In tabel 1 is het Rijksbudget, gespecificeerd naar de onderscheiden deelprojecten en begrotingshoofdstukken, weergegeven. Het in de verslagperiode ontvangen bedrag van € 16 mln is toegevoegd aan het budget.

De wijzigingen in de voorgaande verslagperioden hebben uitsluitend betrekking gehad op prijspeilaanpassingen. In de vierde Voortgangsrapportage zijn alle deelbudgetten op prijspeil 2008 gebracht.

Tabel 1 Totaal Rijksbudget per departement en per begrotingshoofdstuk, inclusief mutaties (bedragen in mln euro)

Begrotingsartikel	Deelproject	Rijksbudget PKB/ Basis- rapportage p.p 2005	Wijzigingen voor-gaande perioden	Wijzigingen in verslag- periode	Totaal Rijks- budget p.p 2008
FES-gerelateerd					
IF 16.01	Landaanwinning	637,3	40,1	16,0	693,4
IF 16.01	BTW Landaanwinning	121,1	7,6		128,7
IF 16.01	BTW Natuurcompensatie	8,7	0,9		9,6
IF 16.01	Natuurcompensatie	90,6	4,9		95,5
IF 16.01	Aanpassing landzijdige infra	318,4	19,4		337,8
Totaal FES-gerelateerd		1.176,1	72,9	16,0	1.265,0
Gerelateerd aan departementale begrotingen					
IF 16.01	VenW: Uitvoeringsorganisatie	25,0	0,5		25,5
IF 16.01	VenW: 750ha	29,7	0,6		30,3
IF 16.01	VenW: Groene Verbinding	28,7	1,7		30,4
Hfd XI, art. 5	VROM: BRG leefbaarheid	34,0	2,0		36,0
HFD XIV, art. 23.12	LNV: 750ha	89,1	5,2		94,3
Totaal gerelateerd aan departementale begrotingen		206,5	10,0	0,0	216,5
	Totaal Rijksbijdrage excl. Onvoorzien	1.382,6	82,9	16,0	1.481,5
IF 16.01	Onvoorzien *	100,9	6,1		107
	Onvoorzien *				
Totaal Rijksbudget		1.483,5	89,0	16,0	1.588,5

* dit bedrag is thans nog gedeeltelijk gereserveerd in het FES.

4.3.2 Mutatieoverzicht Rijksbudget

Tabel 2 bevat een overzicht van alle budgetmutaties tot nu toe. Dit mutatieoverzicht bevat conform de afspraken in de Uitwerkingsovereenkomsten uitsluitend die mutaties die een relatie hebben met de verantwoordelijkheid van het Rijk. Dit uitgangspunt impliceert dat alle mutaties die onder de exclusieve verantwoordelijkheid van de uitvoerende partijen vallen, buiten beschouwing zijn gelaten.

Met de uitvoerende partijen is in het Bestuursakkoord en de Uitwerkingsovereenkomsten een vaste indexering voor prijspeilmutaties afgesproken. Deze is gelijk aan 2% op jaarbasis. Ieder jaar wordt in de

Voortgangsrapportage per 1 juli deze overeengekomen prijscompensatie over het betreffende kalenderjaar verwerkt. Voor zover de prijspeilaanpassingen ingevolge het Kabinetbesluit van december 2003 niet zijn gelijk gesteld aan de overeengekomen prijspeilaanpassing van 2%, heeft de dekking van die prijscompensatie plaats binnen de betreffende departementale begrotingshoofdstukken.

De enige uitzondering op deze prijscompensatiesystematiek met een vaste indexering van 2% op jaarbasis betreft het deelbudget Uitvoeringsorganisatie. Hierop is in principe de index Bruto Overheids Investerings (IBOI) van toepassing.

Tabel 2 Mutatieoverzicht Rijksbudget (bedragen in mln euro)

	Bedrag	Gecommuniceerd met de TK	prijspeil	Bron
	p.p. 2005			
Rijksbijdrage p.p. 2005 conform PKB/Basisrapportage	1.483,5	1.483,5	2005	Basisrapportage
Scopewijzigingen	0,0	0,0		
Technische mutaties				
- prijscompensatie				
prijspeilaanpassingen 2006	0,0	29,4	2006	VGR-1
prijspeilaanpassingen 2007	0,0	30,2	2007	VGR-2
prijspeilaanpassingen 2008	0,0	29,4	2008	VGR-4
Saldo technische mutaties, t.w. prijspeilaanpassingen	0,0	89,0		
Overige aanpassingen	0,0	16,0		VGR-5
Totaal aanpassingen	0,0	105,0		
Totaal verplichtingen- en uitgavenbudget	1.483,5	1.588,5		

4.3.3 *Ontwikkeling post Onvoorzien*

In het rijksbudget is een post Onvoorzien opgenomen ten behoeve van de uitvoering van het project. Deze post bedraagt € 100,9 mln (pp. 2005; € 107 mln in pp. 2008).

In de verslagperiode is niet gebleken van ontwikkelingen of aanwijzingen op grond waarvan zou kunnen worden geconcludeerd dat de post Onvoorzien ontoereikend is.

4.3.4 *Aangegane verplichtingen*

Conform de geldende systematiek zijn in de vorige verslagperiode de in de administratie vastgelegde verplichtingen verhoogd met het overeengekomen indexpercentage van 2% over het nog niet betaalde gedeelte en daarmee op het

niveau van prijspeil 2008 gebracht. Het ministerie van VROM heeft de verplichting inzake BRG nog niet verhoogd met de prijspeil aanpassing 2008.

Het vorenstaande geldt niet voor de onder VenW ressorterende producten Uitvoeringsorganisatie en Natuurcompensatie, die veel afzonderlijke verplichtingen bevatten. Verplichtingen met betrekking tot deze producten worden vastgelegd, zodra er een individuele verplichting voor een concrete opdracht wordt aangegaan.

Tabel 3 geeft de rijksverplichtingen per deelproject en per departement weer. Het percentage van het Rijksbudget dat per 31 december 2008 is verplicht, bedraagt 68,5%.

Tabel 3 Aangegane verplichtingen Rijksbudget (bedragen in mln euro)

Artikel begroting	Deelproject	Totaal vorige perioden	Deze periode	Totaal verplicht
FES-gerelateerd			Nieuw aangegane verplichtingen	
IF 16.01	Landaanwinning	677,4	16,0	693,4
IF 16.01	BTW Landaanwinning	128,7		128,7
IF 16.01	BTW Natuurcompensatie	0,0		0,0
IF 16.01	Natuurcompensatie	6,2	55,8	62,0
IF 16.01	Aanpassing Landzijdige infra	0,0		0,0
Totaal FES-gerelateerd		812,3	71,8	884,1
Gerelateerd aan departementale begrotingen				
IF 16.01	VenW: Uitvoeringsorganisatie	12,1	1,4	13,5
IF 16.01	VenW: 750 ha	30,3		30,3
IF 16.01	VenW: Groene Verbinding	30,4		30,4
Hfd XI, art. 5	VROM: BRG leefbaarheid	35,4		35,4
HFD XIV, art. 23.12	LNV 750 ha **)	94,3		94,3
Totaal gerelateerd aan departementale begrotingen		202,5	1,4	203,9
	Totaal Verplicht excl. Onvoorzien	1014,8	73,2	1088
IF 16.01	Onvoorzien	0		0
Totaal verplichtingen		1014,8	73,2	1088

**) LNV heeft als eerstverantwoordelijk departement, mede namens EZ en VROM, een gezamenlijke verplichting vastgelegd voor het deelproject 750 ha. In tabel 3 is het bedrag van deze verplichting in prijspeil 2008 opgenomen. LNV is deze verplichting in 2006 aangegaan voor een bedrag van M€ 104,8. Dit bedrag is ook in de Jaarverantwoording 2006 van LNV opgenomen. Genoemd bedrag is gelijk aan de som van de gezamenlijke jaarbedragen van EZ, VROM en LNV, geïndexeerd naar het jaar waarin de betreffende jaartranche zal worden betaald. Omdat deze systematiek van prijspeil aanpassingen afwijkt van de door de overige departementen gehanteerde systematiek, wordt het verplichtingenbedrag in elke Voortgangsrapportage herberekend conform de door de overige departementen

gehanteerde systematiek van prijspeelaanpassingen. In pp 2008 bedraagt de aangegane verplichting € 94,3 (zie ook tabel 1).

4.3.5 *Kasritme*

Per 31 december 2008 is 7,2% van het Rijksbudget tot betaling gekomen. Tabel 4 bevat het overzicht van de kasuitgaven van het Rijk.

Om te kunnen voldoen aan de in artikel 4.7 van de Uitwerkingsovereenkomst Landaanwinning gemaakte afspraak, is ten behoeve van de aanleg van de openbare infrastructuur op Maasvlakte II een bedrag van € 16 mln betaald aan de gemeente Rotterdam.

Tabel 4 Overzicht kasuitgaven Rijksbudget (bedragen in mln euro)

Begrotingsartikel	Deelproject	Totaal vorige perioden	Deze periode	Totaal gerealiseerd
FES-gerelateerd				
IF 16.01	Landaanwinning		16,0	16,0
IF 16.01	BTW Landaanwinning			
IF 16.01	BTW Natuurcompensatie			
IF 16.01	Natuurcompensatie	5,4	16,6	22,0
IF 16.01	Aanpassing Landzijdige infra			
Totaal FES-gerelateerd		5,4	32,6	38,0
Gerelateerd aan departementale begrotingen				
IF 16.01	VenW: Uitvoeringsorganisatie	11,7	0,9	12,6
IF 16.01	VenW 750 ha	30,3		30,3
IF 16.01	VenW: Groene Verbinding	7,6		7,6
Hfd XI, art. 5	VROM: BRG leefbaarheid	4,7	2,4	7,1
HFD XIV, art. 23.12	LNV: 750ha	18,5		18,5
Totaal gerelateerd aan departementale begrotingen		72,8	3,3	76,1
	Totaal gerealiseerd excl. Onvoorzien	78,2	35,9	114,1
IF 16.01	Onvoorzien			
Totaal gerealiseerd		78,2	35,9	114,1

4.3.6 *Ontvangsten*

Van het ministerie van Financiën is een bedrag van € 16 mln ontvangen inzake de uitvoering van de afspraak in artikel 4.7 van de Uitvoeringsovereenkomst Landaanwinning. Deze afspraak is gematerialiseerd in de vorm van een bijdrage aan de aanleg van de openbare infrastructuur Maasvlakte II. Het ontvangen bedrag is toegevoegd aan het budget.

Tabel 5 Overzicht ontvangsten Rijksbudget (bedragen in mln euro)

Begrotings-artikel	Deelproject	Totaal vorige perioden	Deze periode	Totaal gerealiseerd
FES-gerelateerd				
IF 16.01	Landaanwinning		16,0	16,0
IF 16.01	BTW Landaanwinning			
IF 16.01	BTW Natuurcompensatie			
IF 16.01	Natuurcompensatie			
IF 16.01	Aanpassing Landzijdige infra			
Totaal FES-gerelateerd			16,0	16,0
Gerelateerd aan departementale begrotingen				
IF 16.01	VenW: Uitvoeringsorganisatie			
IF 16.01	VenW 750 ha			
IF 16.01	VenW: Groene Verbinding			
Hfd XI, art. 5	VROM: BRG leefbaarheid			
HFD XIV, art. 23.12	LNV: 750ha			
Totaal gerelateerd aan departementale begrotingen				
	Totaal gerealiseerd excl. Onvoorzien		16,0	16,0
IF 16.01	Onvoorzien			
Totaal gerealiseerd			16,0	16,0

4.4 Rijksrisico's

4.4.1 *Het risicomanagement*

In deze paragraaf wordt ingegaan op de belangrijkste geïdentificeerde risico's met betrekking tot de doelen en taken van het Rijk bij de realisatie van PMR.

De keuze hoe met de risico's (onzekerheid = kans x gevolg) wordt omgegaan (accepteren, beheersen of overdragen) wordt bepaald door de omvang van die risico's. De beheersstrategie is erop gericht de kans op het optreden van een risico en/of de gevolgen ervan te verlagen tot een acceptabel niveau. Het Rijk onderhoudt een risicolijst en rapporteert de belangrijkste rijksrisico's.

De uitvoerende partijen hebben elk voor hun deelproject een eigen risicoprofiel. Zij managen dit risicoprofiel zelf. Hierover wordt in deze rapportage niet gerapporteerd, tenzij het betreffende risico samenvalt met of kan leiden tot een gevolg voor het Rijk.

4.4.2 *De belangrijkste risico's*

Vanwege het behalen van de mijlpalen van de start van de landaanwinning en de duincompensatie is het risicoprofiel sterk gedaald.

Tijdige natuurcompensatie

De start van de landaanwinning kan pas plaatsvinden als de betreffende natuurcompensatie is verzekerd. De natuurcompensatie voor de landaanwinning bestaat uit een bodembeschermingsgebied en drie daarbinnen gelegen rustgebieden in de Voordelta en uit duincompensatie bij Delfland ter compensatie van het gebruik. De compensatie dient tijdig gerealiseerd te zijn. Dit betekent dat het bodembeschermingsgebied en de rustgebieden ingesteld moeten zijn en dat de besluitvorming voor de duincompensatie moet zijn afgerond voordat de werkzaamheden voor de landaanwinning mogen starten.

Alle besluiten die nodig zijn voor het tot stand brengen van de natuurcompensatie zijn genomen. De besluiten voor de duincompensatie zijn inmiddels onherroepelijk. Hetzelfde geldt voor het Aanwijzingsbesluit Voordelta. De op het Aanwijzingsbesluit gebaseerde toegangsbeperkingsbesluiten voor de natuurcompensatie in de Voordelta zijn van kracht, maar nog niet onherroepelijk. Het Aanwijzingsbesluit is een hanteerbare randvoorwaarde geworden voor de aanleg van Maasvlakte 2. De landaanwinning is inmiddels gestart, evenals de aanleg van de duincompensatie. Tegen de Nb-wetvergunning en de Toegangsbeperkingsbesluiten is beroep ingesteld.

Indien de uitspraken over deze besluiten ongunstig uitvallen, dan valt niet uit te sluiten dat dit gevolgen met zich meebrengt voor de landaanwinning.

Beheersmaatregel: de resterende risico's worden ingeperkt door een zorgvuldige en intensieve afhandeling van de beroepen.

Tijdig doorlopen van de 'randvoorwaardelijke' procedures

Voor de uitvoering van de landaanwinning zijn, naast de NB-wetvergunning en de natuurcompensaties, ruimtelijke besluiten en primaire vergunningen noodzakelijk. Voor de status van de NB-wetvergunning en de compensatiebesluiten wordt verwezen naar het vorige punt. In de verslagperiode en kort daarna zijn alle besluiten die ten grondslag liggen aan de aanleg van de landaanwinning onherroepelijk geworden. Het gaat binnen de verslagperiode om Ontgrondingenvergunning, de Wbr-vergunning, de Flora- en faunaontheffing en kort na de verslagperiode om de concessie en de art. 19 vrijstelling op het bestemmingsplan Maasvlakte 1981. Hiermee zijn de risico's die verband houden met deze randvoorwaardelijke procedures geheel weggenomen.

Het gebruik van Maasvlakte 2 wordt in ruimtelijke zin vastgelegd in het bestemmingsplan Maasvlakte 2 en in de herziening van twee bestaande bestemmingsplannen voor de inpassing van de geluidcontour van Maasvlakte 2. In de verslagperiode zijn deze bestemmingsplannen goedgekeurd. Tegen elk van deze drie plannen is na de verslagperiode beroep aangetekend.

Beheersmaatregel: De resterende risico's worden ingeperkt door een zorgvuldige en intensieve afhandeling van de beroepen.

Borgen van samenhang PKB-doelstellingen

PMR bestaat uit een balans tussen economie en leefbaarheid (de dubbele doelstelling), welke is vertaald in een drietal deelprojecten: landaanwinning met verplichte natuurcompensatie, 750 ha natuur- en recreatiegebied en leefbaarheids- en intensiveringsprojecten in Bestaand Rotterdams Gebied (BRG). Elk deelproject heeft een eigen uitvoeringsdynamiek, waardoor de deelprojecten mogelijk niet tegelijkertijd worden gerealiseerd. De PMR partners zullen bevorderen dat alle deelprojecten binnen hun eigen planning worden gerealiseerd.

Beheersmaatregel: Op dit moment is er geen aanleiding om de intensiteit van de coördinatie te wijzigen. De deelprojecten verlopen vrijwel volgens schema. De landaanwinning met de bijbehorende natuurcompensatie is in uitvoering. De resterende beroepsprocedures vergen daar nog de aandacht van alle betrokken partijen. Grote delen van BRG zijn in uitvoering. Vanuit de samenhang binnen PMR richt de aandacht zich in toenemende mate op de besluitvorming van de 750 ha natuur- en recreatiegebied, waarvoor in 2009 beslissende stappen gezet moeten worden. Met het besluit om de PKB PMR in de AMvB ruimte op te nemen wordt de doorzetkracht van de PKB onder de nieuwe Wro gewaarborgd.

Ontsluiting Maasvlakte

Het verbreden van de A15 tussen Maasvlakte en Vaanplein voorziet in extra capaciteit om de autonome groei van het wegverkeer, waaronder de groei als gevolg van Maasvlakte 2, op te vangen. De verbreding van de A15 maakt, evenals Maasvlakte 2, onderdeel uit van het programma Randstad Urgent. Vanuit die samenhang is de prioritering voor de verbreding van de A15 afgestemd, waarmee een tijdige ontsluiting maximaal is geborgd.

Uitvoering binnen de kaders

Nu de deelprojecten overgaan van planvorming naar uitvoering ontstaat de behoefte bij de PMR-partijen en bij de betrokken maatschappelijke partijen om na te gaan of de uitvoering plaatsvindt binnen de kaders van de genomen besluiten en de projecten met elkaar voldoen aan de vooraf gestelde doelen.

Beheersmaatregel: Binnen elk besluit zijn voorwaarden gesteld aan monitoring en evaluatie. De programma's die daarvoor worden ingesteld leveren inzicht op in de uitvoering en de effecten daarvan. Elk bevoegd gezag krijgt daarmee de informatie die nodig is om zeker te stellen dat de uitvoering plaatsvindt overeenkomstig de genomen besluiten en bijdraagt aan de afgesproken doelen. In het convenant Visie en Vertrouwen zijn afspraken gemaakt om deze informatie in samenhang te bezien en te delen met de betrokken maatschappelijke partijen.

4.5 Borging van de afspraken en kwaliteit

De deelprojecten Landaanwinning en Natuurcompensatie zijn sinds het begin van de verslagperiode in uitvoering. Het deelproject Bestaand Rotterdams Gebied was al in uitvoering. Daarmee zijn de risico's en de werkzaamheden van het Rijk met betrekking tot het Project Mainportontwikkeling Rotterdam aanzienlijk afgenomen. Om die reden is de projectorganisatie PMR aan het einde van de verslagperiode

opgeheven en overgedragen aan de lijnorganisatie binnen het ministerie van Verkeer en Waterstaat. Bij de overdracht van de activiteiten is het Beheersmodel PMR aangepast aan de actuele projectomstandigheden.

In de komende verslagperiode zal in het kader van de formele afronding van de interne overdracht een audit worden uitgevoerd naar de wijze waarop de activiteiten zijn overgedragen.

Bijlage

Lijst van documenten

Deze lijst bevat de documenten die inzake PMR in de verslagperiode aan de Tweede Kamer zijn gestuurd:

- Kamerstuk 24691 nr. 98, *Ruimtetekort in mainport Rotterdam; Verslag algemeen overleg gehouden op 6 november 2008 over o.a. de Derde Voortgangsrapportage*, 9 december 2008
- Kamerstuk 24691 nr. 97, *Assurance-rapport bij 4^e Voortgangsrapportage Project Mainportontwikkeling Rotterdam (bijlage bij 24691 nr. 97)*, 30 oktober 2008
- Kamerstuk 24691 nr. 97, *Ruimtetekort in mainport Rotterdam; brief Minister inzake aanbidding van de 4^e voortgangsrapportage over Project Mainportontwikkeling Rotterdam*, 30 oktober 2008
- Kamerstuk 24691 nr. 96 *Ruimtetekort in Mainport Rotterdam; brief minister over Project Mainportontwikkeling Rotterdam VGR4 (inclusief 4 bijlagen)*, 2 oktober 2008

Bijlage

Afkortingenlijst

750 ha	Deelproject 750 hectare natuur- en recreatiegebied
A-besluit	Aanwijzingsbesluit Voordelta
AMvB	Algemene Maatregel van Bestuur
BRG	Deelproject Bestaand Rotterdams Gebied
Commissie m.e.r.	Commissie van de milieueffectrapportage
DG	Directeur-Generaal
EZ	Ministerie van Economische Zaken
FES	Fonds Economische Structuurversterking
FF-ontheffing	Ontheffing Flora- en Faunawet
GS	Gedeputeerde Staten
HbR	Havenbedrijf Rotterdam N.V.
HFD	Hoofdstuk
HSL	Hogesnelheidslijn
IBOI	Indexering Bruto Overheidsinvesteringen
IF	Infrafonds
LNV	Ministerie van Landbouw Natuur en Voedselkwaliteit
MER	Milieueffectrapportage
MER Aanleg	Milieueffectrapportage mbt aanleg van Maasvlakte 2
MER Bestemming	Milieueffectrapportage mbt gebruik van Maasvlakte 2
MEP	Monitorings- en evaluatieprogramma
MV2	Maasvlakte 2
Nb-wet	Natuurbeschermingswet 1998
Nb-wetvergunning	Natuurbeschermingswetvergunning 1998
OMP	Overleg Maatschappelijke Partijen
OTB	Ontwerp Tracé Besluit (tbv A15 Maasvlakte Vaanplein)
PKB	Planologische Kernbeslissing
PMR	Project Mainportontwikkeling Rotterdam
p.p.	Prijspeil
TK	Tweede Kamer
UWO	Uitwerkingsovereenkomst
VenW	Ministerie van Verkeer en Waterstaat
VGR	Voortgangsrapportage
VRM	Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
Wbr-vergunning	Wet beheer Rijkswaterstaatswerken vergunning
WRO	Wet op de Ruimtelijke Ordening